

KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ TURİZM OLANAKLARININ SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Murat YEŞİLTAS*
Hüseyin ÇEKEN**
İlker ÖZTÜRK***

Özet

Türkiye’ de turizm faaliyetleri daha çok deniz, kum, güneş üçlüsüne yönelik yapılmaktadır. Türkiye arz ve potansiyeli bakımından önemli yere sahip olmakla beraber bu değerleri yeterince değerlendirememektedir. Bu araştırmada alternatif turizm faaliyetlerine yönelik Karadeniz Bölgesi değerlendirilmiş ve yapılabilecek Turizm faaliyetleri açıklanmıştır. Buna paralel olarak Karadeniz Bölgesinin Turizm değerlerinin SWOT analizi ile değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arz Potansiyeli, Alternatif Turizm, Karadeniz Bölgesi,SWOT Analizi

EVALUATION OF TOURISM OPPORTUNITIES IN THE BLACK SEA REGION WITH SWOT ANALYSIS

Abstract

In Turkey, tourism activities are generally based on sea-sand-sun trio. Although it has an outstanding place in tourism supply and potential, Turkey has not realized the value of it yet. In this study, the Black Sea Region is analysed for alternative tourism activities and possible tourism activities are explained. In parallel with this, the tourism assests of the Black Sea Region are evaluated by SWOT analysis.

Key Words: Supply Potential, Alternative Tourism, Black Sea, SWOT Analysis

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda küreselleşme olgusunun giderek hız kazanması; ülkeler arasındaki coğrafik sınırların kalkmasını, yatırımların uluslararasılaşmasını, farklı kültürlere mensup milletlerin birbirini tanımalarını ve kaynaşmasını, dünyanın herhangi bir yerinde geçerli olan ortak dillerin kullanılmasını ve kültür alışverişinde bulunulmasını sağlamış olup, turizmin gelişmesine ivme kazandırmıştır. Böylece turizm küresel ekonominin en hızlı büyüyen sektörlerinden biri haline gelmiştir¹. Turizm sektörü bugün; dünya GSMH’sının %10.7’sini ve dünya ihracatının %12.2’sini oluşturmaktadır. Ayrıca bu sektörde istihdam edilen 232 milyon kişi, dünya toplam işgücünün %8.3’ünü oluşturmaktadır²

* Öğr.Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Cumhuriyet Meslek Yüksek Okulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, yesiltas.murat@gmail.com

** Yrd.Doç., Dr. Muğla Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, huseyin_ceken@yahoo.com

*** Öğr.Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Cumhuriyet Meslek Yüksek Okulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, ilker5885@gmail.com

¹ H. Çeken, **Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi**, Değişim Yayınları, Değişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.120.

² WTTC, **The 2007 Travel& Tourism Economics Research**, London, U.K. 2007.

Günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler büyüyen bu sektörden kar sağlama gayreti içerisinde oldukları için, turistlerin değişen istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ürün geliştirmektedirler. Uluslararası seyahat hareketleri kitlesel turizmden ziyade turistlerin bireysel istek ve ihtiyaçlarını gidermeye yönelik turizm türlerine doğru bir kayma eğilimi göstermektedir. Daha önce 3 "S" (Sea, Sand, Sun) olarak ifade edilen deniz, kum, güneş turizminin yerini günümüzde 3 "E" (Education, Entertainment, Environment) olarak ifade edilen eğitim, eğlence, çevre turizmi almıştır. Bu nedenle zamanla değişen turizm taleplerine cevap verebilecek turizme bağımlı ve turizmden bağımsız turistik arz verilerinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye sahip olduğu turizm arz potansiyelinden dolayı uluslar arası turizm piyasalarında, gerek gelir bakımından, gerekse turist sayısı bakımından ilk on ülke içinde yer almaktadır. Türkiye, bu turistik arz potansiyeliyle birçok rakip ülkeye göre oldukça büyük bir zenginliğe sahiptir. Farklı coğrafik özelliklere sahip olmasından dolayı birçok turistik ürüne sahip olan Türkiye, hem yaz hem de kış turizminin yanı sıra diğer alternatif turizm çeşitlerinin de yapılabilmesine olanak sağlayan bir ülkedir. Çünkü, Türkiye; tarihi, kültürel ve doğal güzellikleriyle adeta potansiyel bir turizm cennetidir.

Bu çalışmada Karadeniz Bölgesine yönelik arz ve talep potansiyeli ile ilgili bir SWOT analiz yapılmaktadır. Amaç bölgeye yönelik turistik ürünlerin, güçlü ve zayıf yanların (içsel faktörler), fırsat ve tehditlerin (dışsal faktörler) tespiti yapılarak mevcut olasılıkların giderilmesi, fırsatların değerlendirilmesi ve tehditlere yönelik önlemlerin alınmasıdır.

1.TÜRKİYE'DE TURİZM ARZ POTANSİYELİ VE ÇEŞİTLENDİRME GEREKLİLİĞİ

Türkiye'de turizm faaliyetleri son yıllarda önemli bir gelişme göstermeye başlamıştır. Uluslar arası turizm hareketlerinde hem turizm gelirlerinde hem de turist sayısı bakımından ilk on ülke arasında bulunan Türkiye diğer rakip ülkelerle kıyaslandığında istenilen hedefe ulaşamadığı görülmektedir.

Türkiye, birçok değerlerin keşiştiği coğrafyada bulunuyor. Bunlar; Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Avrupa'ya yakınlığı ile bilinen tek islam ülkesi olması nedeniyle, doğu ve batı değerlerinin keşiştiği noktada, Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasya ülkelerinin oluşturduğu kargaşa üçgeninde en istikrarlı ülkesi arasında yer almaktadır³

Türkiye; tarih, kültür, doğal değerler açısından da birçok rakip ülkelere göre oldukça büyük bir zenginliğe sahiptir. Coğrafik özelliğinden dolayı birçok turistik ürüne sahip olan Türkiye hem yaz turizminin hem de kış turizminin yaşandığı bir ülkedir. Akdeniz çanağında yer alan ve ılıman bir iklime sahip olan Türkiye; üç tarafının denizlerle çevrili olması, eşsiz temiz koyları, ince kumlu plajları, yedi coğrafi bölgeye ayrılması, farklı mikro iklimlerin yaşanması ve bol güneşi ile büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca, birçok medeniyetlere beşiklik etmiş olan Türkiye adeta bir açık hava müzesi durumundadır. Bu da Türkiye'de sadece tatil turizmi değil aynı zamanda kültür turizminde olduğunu göstermektedir. Bu kültürel mirasımız ve konukseverliğimiz uluslar arası turizm hareketlerine katılanların ilgisini çekmekte ve böylelikle ülkemize yönelik

³ Çeken, a.g.e, s.134.

uluslar arası turizm talebinin de artmasına da yol açmaktadır. Türkiye, zengin tarihi, kültürü, folkloru, mutfağı ve coğrafik konumundan kaynaklanan farklı turizm çeşidiyle uluslar arası turizmde rekabet üstünlüğü sağlayacak özelliklere sahiptir⁴

Küreselleşmeye bağlı olarak dünyamız birçok değişime ve dönüşüme sahne olmakta ve birçok sektörde olduğu gibi turizmde de değişimler olmaktadır. Başta tüketici davranışlarındaki değişime; merak, öğrenme, yeni yerler keşfetme ve farklı kültürleri tanıma gibi yeni eğilimlerin ortaya çıkması uluslar arası turizmde katılanların talebini de karşımıza çıkarmaktadır. Bu farklı talepleri gidermek ülkenin sahip olduğu turizm arz potansiyelinin zenginliğine bağlıdır.

Türkiye uluslararası turizm gelirlerinden daha fazla pay alabilmek ve rakip ülkelere karşı bir üstünlük sağlamak için sahip olduğu turizm arz potansiyelini turistlerin değişen ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda etkin bir şekilde değerlendirmeli ve talebe bağlı olarak yeni ürünler geliştirilmelidir.

2. KARADENİZ BÖLGESİNDE ALTERNATİF TURİZM OLANAKLARI VE BÖLGEDEKİ TURİZM OLANAKLARINI SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

SWOT Analizi; işletmenin güçlü-zayıf yönlerini bunlara karşı olduğu fırsat-tehditleri analiz ederek gelecek için stratejiler geliştirmeyi ifade eder⁵. SWOT kelimesi, dört İngilizce kelime, Strengths (Avantajlar), Weaknesses (Dezavantajlar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir. SWOT Tekniğinden yararlanılarak, ülkenin turizm potansiyelinin içsel (güçlü ve zayıf yönler) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler) faktörleri ortaya çıkarılmalıdır⁶. SWOT analizi pazarlamanın içinde bulunduğu durumun incelenmesi ve durum ile ilgili sistematik bir çerçeve ortaya konmasıdır⁷

Bu anlamda SWOT analizinin yapılmasındaki genel amaç; bölgenin sahip olduğu turizmde bağımlı ve turizmde bağımsız arz potansiyelinin güçlü ve zayıf yönlerinin açıkça bilinmesi, analiz edilmesi, ülkenin hedeflerine uygun stratejinin seçilmesine yardımcı olmasıdır⁸. Ayrıca, SWOT analizi bölgenin alternatif turizm imkânlarının her zaman değerlendirmeye tabi tutulması, mevcut görülebilen hatalarının tespit edilmesine ve düzeltilmesine fırsat veren bir araç olmaktadır. Karadeniz Bölgesinin alternatif turizmde güçlü, zayıf yanları ve karşılaşılabileceği fırsatlar, tehditler aşağıda belirtilmiştir.

⁴ Çeken, a.g.e, s.134.

⁵ Ş.A Acuner ve N. Kansız, **Trabzon İli Turizm SWOT Analizi**, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, 2007, s.7

⁶ A. Tunç ve S.M. Uygur, "Güney Marmara ve İç Anadolu (A) grubu Seyahat Acenteleri Pazarlama Faaliyetleri Hakkında Ampirik Bir Çalışma", **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, (2), 2002,s.2

⁷ H. F. Ecer ve M. Canitez, **Pazarlama İlkeleri Teori ve Yaklaşımlar**, 1. Baskı, Gazi Yayınevi, Ankara, 2004, s.84.

⁸ F. Gökçe, **Yerel Destinasyonlarda Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi de SWOT(FÜTZ) Analizi Tekniği**, Mustafa Kemal Üniversitesi S.B.E. , **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hatay, 2006, s.17.

2.1 KARADENİZ BÖLGESİNDE TURİZMİN MEVCUT DURUMU

2.1.1 Karadeniz Bölgesinde Turizm Potansiyelinin Analizi

Türk turizmi için geleceğin turizm bölgesi olarak bilinen Karadeniz bölgesi deniz, kum, güneş haricinde (bölgenin batısında çok az bir alan dışında) başta yayla turizmi, sağlık turizm imkanları, dağ ve spor turizmi, tabiat yürüyüşleri olmak üzere birçok turizm türlerine hizmet edebilme potansiyeline sahiptir⁹

Yayla Turizmi:

Türkiye’de son yıllarda deniz turizminin yanı sıra çok yaygın olmamakla birlikte dağ turizmi, yayla turizmi gibi alanlarda gelişme göstermektedir¹⁰. Türkiye yaylaları Dünya’nın giderek birbirine benzemeye başladığı 2000’ li yıllarda bozulmamış yapısı ile geçmişten gelen ve tadı yaşandıkça fark edilen otantik yaşam biçimi sunan tabiat varlıkları olarak değerlendirilebilir¹¹ Türkiye’deki en ünlü yaylalar Toros dağları eteklerinde ve Karadenizin Doğu Karadeniz bölgesinde toplanmaktadır¹². Doğu Karadenizde yer alan Yaylalar temiz havası, her mevsimde farklı renk kompozisyonları, fauna ve florası, suları, doğal güzelliği ve mikro iklimi ile Doğu Karadeniz bölgesinde turizm olanakları ile birlikte yayla turizminin geliştirilmesi bakımından önemli yer tutmaktadır¹³. Kültür ve Turizm Bakanlığının yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Karadeniz Yaylaları diğer yaylalarla birlikte turizm merkezi ilan edilmiştir¹⁴.

Tablo 1: Karadeniz Bölgesinde Bulunan Yaylalar

⁹ B. Zengin, **Turizm Coğrafyası Türkiye Genel ve Bölgesel Turizm Coğrafyası**, Değişim Yayınları, Sakarya, 2006, s.17.

¹⁰ D. Aydınöz ve F. Solmaz, “Doğu Karadeniz Bölümü Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Giresun Kümbet Yaylası”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23(3), 2003,s.63.

¹¹ İ. Kızılırmak, **Yayla Turizmi Tanıtım açısından Eko Turizm Türü Olan Yayla Turizminin İncelenmesi**, Detay Yayıncılık, Ankara,2006, s:30.

¹² B. Zengin **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde Yayla Turizmi**,ed: Hacıoğlu, Necdet, Avcıokurt, Cevdet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2007,s.144–145.

¹³ Ö. Demirel ve N. Ejder, “Çamlıhemşin Yaylaları ve Doğa Turizmi Etkinlikleri” , **Çevre Dergisi**, 17, 1995, ss:4–8.

¹⁴ D. Aydınöz ve F. Solmaz,“Doğu Karadeniz Bölümü Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Giresun Kümbet Yaylası”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23(3) ,2003, ss: 63.

Trabzon	Maçka –Şolma Yaylası Kiraz Yaylası Çaykara –Uzungöl Turizm Merkezi Karadağ Turizm Merkezi Hıdırnebi ve Kuruçam Yaylaları Sera Gölü Çevresi Maçka-Mavura Yaylası Lapazan Yaylası Çatma Obası ve Erikbeli Yaylaları Maçka Çakırgöl Yaylası Arakalı Pazarcık Turizm Merkezi Araklı- Yeşilyurt Yılanataş Turizm Merkezi Sis Dağı Yaylası Düzköy Yaylası Harmantepe Yaylası	Giresun	Kümbet Yaylası Hanalanı Yaylası Tamdere Yaylası Bektaş Yaylası Yavuz Kemal Beldesi Yaylası Tamzara,Paşakonağı ve Anastos Yaylası Dokuzgöz ve Çakrak Yaylaları
Bayburt	Kop Dağı Turizm Merkezi Sultan Murat Yaylası Aydın tepe Akbulut Yaylaları Otlukbeli ve Yoncalı Yaylaları Çavdar ve Yaylapınar Yaylaları Dumlu ve Göloba Yaylaları	Artvin	Yusufeli- Kaçkar Turizm Merkezi Kafkasör Turizm Merkezi Ardanuç Babilan Turizm Yaylası Mersivan Yaylası Borçka karagöl Yaylası Şavşat-Karagöl Yaylası Sahara ve Arsiyan Yaylaları
Rize	Çamlıhemşin Ayder Kaplıca Tur.Mrk. Ayder Yaylası Çamlıhemşin Aşağı ve Yukarı Kavran Yay. İkizdere-Anzer Yayla Tur.Mrk. İkizdere- Çağırankaya Yaylası Poku,Sal,Hazındağ Yaylaları Elevit ve Palovit Yaylaları	Gümüşhane	Zigana Turizm Merkezi Kalis Yaylası Tonya- Erikbeli Turizm Merkezi Çatmaobası Yaylası Sazalanı Yaylası Kadırga Yaylası Taşköprü Kazıkbeli Yaylaları
Ordu	Permembe ve Keyf Alan Yaylaları Çerşamba ve Arhın Yaylaları Yeşilçam ve Topçam Yaylaları	Sinop	Gürfindık-Bozarmut Yaylaları Türkeli-Kurugöl Yaylaları Ayancık-Akgöl Yaylaları Durağan-Bozluk Yaylaları
Samsun	Akdağ Yaylası Kayak Merkezi Kocadağ ve Ladik Yaylaları		

Çorum	Kargı ve Abdullah Yaylaları Bayat Kuduzlu ve Kuşçaçimeni Y. İskilip ve Elma Beli Yaylaları Osmancık Yaylaları	Tokat	Topçam, Selemen ve Batmantaş Yay. Akbelen, Dumanlı ve Çamiçi Yay.
Kastamonu	Munay, Fındıklı ve Kirazlı Yaylaları Oluklu, Suğla ve Belören Yaylaları Sekiler, Kösem ve Ayrancı Yaylaları	Bolu	Aladağ, Kızık; At ve Gerece Yaylaları Seben, Kıbrısık, Mudurnu ve Göynük Yaylaları Burnuk, Cıvcıvler, Çukur ve Elemen Yay
Çankırı	Yapraklı Yaylası Kırkpınar ve Bozan Yaylaları	Düzce	Kocayayla, Odayeri, ve Torkul Yaylaları Topuk ve Kardüz Yaylaları
Bartın	Uluyayla Yaylası		

Kaynak: Zengin, Burhanettin, (2007), **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi**, içinde, "Yayla Turizmi", Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Dağ, Spor, Av Turizmi

Karadeniz bölgesinde dağ turizmi açısından önde gelen alanları arasında Bolu-Köroğlu Dağları, Trabzon Zigana Dağları, Ilgaz dağları, Kaçkar Dağları, dağcılık, trekking ve av turizmine uygundur. Trabzon soğanlı dağları, Rize İlinin Çamlıhemşin ve İkizdere ilçelerinin yüksek kesimleri de dağ turizmi açısından elverişlidir. Karadeniz Bölgesinin özellikle Doğu Karadeniz de bulunan turizm değerlerinden biri alpinizm adıyla da dağ turizmidir. Bu bölgede alpin çayırlar, buzullar, renk renk çiçek ve göller ile kaplı buluna Kaçkar dağları, Trabzon Zigana dağları, batıda Ilgaz ve Köroğlu dağları dağ turizmi açısından son derece önemli alanlardır ¹⁵

Kültür Turizmi

Türkiye'nin turizm kaynakları bakımından güçlü olduğu yönlerden birisi, tarih ve kültür kaynaklarıdır. Özellikle İç Anadolu, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Marmara Bölgeleri tarih ve kültür turizminin geliştirilmesi bakımından desteklenmesi gereken bölgelerdendir ¹⁶. Kültür turizmini Öztürk ve Yazıcıoğlu¹⁷; bireylerin kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sürekli oturdukları yerden, yeni bilgiler ve deneyimler kazanarak kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu amacı karşılayabilecek yerlere seyahat etmesi olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan hareketle Karadeniz Bölgesi yurdumuzun diğer bölgeleri, özellikle Ege ve Akdeniz Bölgelerine oranla tarihi kalıntılar bakımından zengin durumda değildir. Fakat Karadeniz Bölgesindeki bütün iller ve ilçelerde turistleri çekebilecek tarihi eserler mevcuttur. Karadeniz Bölgesi illeri ve

¹⁵ Zengin, a.g.e., s. 106

¹⁶ T. Duman, M. Kozak ve M. Uysal, "Turizmde Ürün Çeşitliliği Yoluyla Ürün Değeri Oluşturma: Türkiye'deki Arz Kaynakları Üzerine Bir İnceleme", **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 18(2), Güz, 2007, ss:206-214.

¹⁷ Y. Öztürk ve İ. Yazıcıoğlu. "Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma", **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, 2002, s.168.

ilçelerinde inşa edilmiş olan camiler, hanlar, kaleler, eski kilise kalıntıları, dereler üzerindeki taş köprüler görülmeye değer tarihi, dini ve kültürel turizm unsurlarıdır. Bölgede tarihi eser ve kalıntılar bakımından en önemli iller; Trabzon, Samsun ve Çorumdur¹⁸.

İnanç Turizmi

Bir çok dine ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da; Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik gibi tek tanrılı dinlere ev sahipliği yapmıştır. Hristiyanlığın yayılmasında önemli rol oynayan kutsal yerlerden İznik, Antakya Sen-Pier Kilisesi, Demre Sen- Nicholas Kilisesi, Kapadokya Kiliseleri gibi yerler bir çok inanç merkezine ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte Karadeniz Bölgesinde ve özellikle de Trabzonda bulunan Sümele Manastırı, Ayasofya Kilisesi, Küçük Ayvasıl Kilisesi gibi bir çok yerde Hristiyanlık inanç merkezine sahiptir. Bununla birlikte Trabzon'da bulununan İslamiyete ait inanç merkezleri ve görülebilecek tarihsel değerler de mevcuttur¹⁹

Eko Turizm

Doğal çevre ile içiçe gerçekleştirilen eko turizm, doğal hayatın bozulmadan, tahrip edilmeden olduğu gibi muhafaza edilerek turizme kazandırılması söz konusudur²⁰. Eko turizm kullanılan doğal kaynakların sürekli korunmasına ve doğru işletilmesine katkıda bulunan turizm türüdür²¹. Yumuşak turizm olarak adlandırılan bu turizm türü sürdürülebilir turizm açısından önem arz etmektedir²². Eko turizm faaliyetleri bir anlamda kitle turizminin doğa üzerinde yapmış oldukları çevresel tahribatın engellenmesine yönelik doğa temelli bir turizm türü olarak algılanabilir²³. Eko turizm kapsamında incelenebilecek olan kültür turizmine yukarıda kısaca değinilmiştir. Yine ekoturizm kapsamında olan ve Karadeniz' de potansiyeli bulunan Doğa turizm uygulamaları ise Kastamonu'da Atlı Doğa Yürüyüşü, Trabzon'da (Çal köy Mağarası) ve Tokat'ta (Balıca Mağarası) başta olmak üzere Mağara Turizmi, bütün bölgenin coğrafi yapısı uygun olması itibarıyla Av Turizmi uygulamaları yapılabilecek turizm faaliyetlerindendi.

Sağlık Turizmi

Karadeniz bölgesinde bulunan sağlık turizmiyle ilgili şifalı su kaynakları ile yerel halk gününbirlik veya hafta sonları bu kaynaklardan kullanmaktadır. Artvinde bir maden suyu, beş içme ve üç kaplıca olmakla beraber bunların bir kısmında da tesisler bulunmaktadır. Çoraklı ve Balı köylerindeki kaplıcalarda otel ve havuz mevcuttur. Giresun ilindeki dört maden suyundan yalnızca biri şişelenip çevre illere dağıtılmaktadır. Sağlık

¹⁸ Zengin, a.g.e, s.179.

¹⁹ F.İ.Dinçer ve İ.Kızılırmak, "Turizm Çeşitlendirilmesi Kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Sorunları ve Çözüm Önerileri", **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, 1998, s.220.

²⁰ A. Durgun, "Isparta Turizminin SWOT Analizi", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3(5), 2007 s.95.

²¹ A. Gökdeniz, "Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Eko Turizm", **Standart Ekonomik ve Teknik Dergi**, Nisan, 2003, s.5

²² Durgun, a.g.m, s.95.

²³ D.B. Weaver, "Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality?", **Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly**, 42, 2001, p: 104

turizmine yönelik bu kaynaklar, Karadeniz’de turizm potansiyeli bakımından geliştirilmeye çalışılan turizm türüdür²⁴.

Rize ilindeki Andon içmesinin suları bağırsak hastalıklarına iyi gelmekte olup ayrıca burada dört madensuyu ve Çamlıhemşindeki Ayder Kaplıca Merkezinde otel, havuz ve banyo bulunmaktadır²⁵. Orta karadeniz bölümünde ise Ordu ve Samsun illerinde sağlık turizmi açısından oldukça iyi bir potansiyele sahip olmakla beraber Samsun iline bağlı Havza ilçesinde bu amaca yönelik faaliyet gösteren dört yıldızlı bir tesis bulunmaktadır.

Kıyı Turizmi

Hava koşullarının yumuşaklığına rağmen, bu bölgenin Ege ve Akdeniz’e göre daha çok istikrarsızlık göstermesi plaj turizmi için çekiciliği azaltmaktadır. Deniz suyunun sıcaklığı ve güneşlenme süresi denizden yararlanma süresini kısıtlamaktadır. Örneğin Doğu Karadeniz’de bulunan Giresun’da ortalama deniz suyu sıcaklıkları Ağustosta 24.5 C ve yıllık ortalama ise 15.6 C’ dir. Günlük güneşlenme süresi de Akdeniz’den çok kısadır. Ortalama olarak günlük Rize’de 4.1, Trabzon’da 4.4 saat güneşlenme süresi vardır ancak Trabzonda güneşlenme süresi 6.5-7 saati bulmaktadır²⁶. Dolayısıyla Karadeniz’de kıyı turizmi gerçekleştirmek bölgesel şartlar dolayısıyla sadece kısa süreli bölgede yaşayanlara hizmet edebilecek niteliktedir.

Tablo 2: Kardeniz Bölgesinin Turizm İşletme ve Yatırım Belgeli Yatak Kapasitesi

Düzyer	TURİZM YATIRIMI BELGELİ			TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Doğu Karadeniz	44	2 453	4 893	66	3 087	6 215
Trabzon	15	1 267	2 455	22	1 128	2 307
Ordu	6	202	404	11	495	1 008
Giresun	3	145	264	12	466	911
Rize	8	504	1 114	10	501	1 009
Artvin	11	315	619	9	420	837
Gümüşhane	1	20	37	2	77	143
Zonguldak	1	51	102	10	391	770
Karabük	1	202	422	17	369	651
Bartın	1	50	100	6	265	544
Kastamonu	1	60	124	7	270	717
Sinop	4	140	294	2	56	112
Samsun	1	49	98	10	534	1 066

²⁴ Zengin, a.g.e., s . 106.

²⁵ Zengin, a.g.e., s . 106.

²⁶ N. Özgüç, **Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, Çantay Kitabevi, Ankara, 2003, s:565.

Tokat	2	74	139	9	380	754
Çorum	5	577	1 236	8	330	645
Amasya	3	66	132	10	212	436
Sakarya	6	452	947	7	364	984
Bolu	5	502	1099	14	1320	2744
Düzce	4	153	327	7	270	560
Bayburt	-	-	-	-	-	-

Kaynak: <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?> adresinden yararlanılarak tarafımdan hazırlanmıştır.

(Erişim: 13/11/2008)

Tablo 3: Karadeniz Bölgesinde Belediye Belgeli Konaklama Tesisi, Oda Ve Yatak Sayısı (2003–2006)

YILLAR	TOPLAM		
	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
2003	732	14550	29264
2006	723	13125	28118

Kaynak: <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?> adresinden yararlanılarak tarafımdan hazırlanmıştır.

(Erişim: 20/11/2008)

Karadeniz bölgesinde belediye belgeli işletmeler incelendiğinde toplam tesis, oda ve yatak sayıları 2003 yılından 2006 yılına kadar olan süreçte bir azalma görülmektedir. Bu anlamda en çok sayıya sahip olan otel türünde de azalış vardır. 2003 yılında 564 tane olan belediye belgeli işletme sayısı 2006 yılında 540'a gerileyerek azalma eğilimi göstermiştir.

Tablo 4: Karadeniz Bölgesindeki Seyahat Acenteleri Sayıları

İLLER	A GRUBU	B GRUBU	C GRUBU	TOPLAM SAYII
BOLU	10	-	2	12
KASTAMONU	3	-	-	3
ORDU	9	1	3	13
RİZE	9	-	-	9
SAKARYA	11	1	7	19
SAMSUN	16	-	5	21
TRABZON	41	3	2	46
ZONGULDAK	4	-	3	17
AMASYA	3	1	1	5
DÜZCE	6	1	-	7
ÇORUM	8	1	1	10

Kaynak: <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/sorgu/index1.asp> adresinden yararlanılarak tarafımdan hazırlanmıştır.

Seyahat acenteleri bir bölgeye yönelik talep oluşturmada oldukça önemli konumdadırlar. Aynı zamanda yörenin tanıtımında da resmi kurumlarla birlikte aktif rol alırlar. Bununla birlikte Acuner'in yöreye yönelik 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada da ifade ettiği gibi Karadeniz bölgesindeki acentelerin tanıtma konusunda yetersiz kaldıkları özellikle web sayfalarında yöreyi yeterince tanıtıcı çalışmada bulunmadıkları söylenebilir.

Tablo da görüldüğü üzere yöredeki seyahat acenteleri sayılarının yeterliliği tartışma konusu olacak niteliktedir. Bununla birlikte tur programlarına sadece belli turistik merkezleri dâhil etmeleri ve belli alanda turistik yoğunlaşma olması bu yöredeki çevresel tahribatın artmasına sebep olmaktadır.

2.1.2 Karadeniz Bölgesinde Turizm Talebinin Analizi

Karadeniz bölgesine yönelik turizm talebi ülkenin batı bölgelerine olan turizm talebi kadar gelişmemiş hatta batı bölgelerinden oldukça geride olduğunu rahatça ifade edebiliriz.

Karadeniz Bölgesinin tesise geliş ve geceleme oranları (Şekil: 2 ve 3) incelendiğinde Karadeniz bölgesini tesise geliş oranı %4 iken geceleme oranı yarı yarıya azalıp %2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'da ve Dünyadaki turizm anlayışındaki gelişmelere göre Karadeniz Bölgesinde turizm anlayışının gelişmediğinin ve bu anlayışa paralel olarak Türkiye'de de turizm anlayışının gelişmediği karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki seyahat eğilimleri alternatif turizm türlerine doğru kayma gösterirken Türkiye'de hala deniz, güneş, kum üçlüsüne yönelik tatil anlayışı hâkim olmaktadır.

Tablo 5: Doğu Karadeniz Bölümünde Tesise Geliş, Ortalama Kalış Süresi, Geceleme, Ortalama Doluluk Oranları (2007)

İLLER	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			DOLULUK ORANI (%)		
	YABAN CI	YERLİ	TOPLAM	YABAN CI	YERLİ	TOPLAM	YABAN CI	YERLİ	TOPLAM
TRABZON	18 032	352 897	370 929	24 417	394 756	419 173	1,28	20,7 5	22,04
ORDU	1 594	61 230	62 824	2 801	89 829	92 630	0,63	20,3 4	20,97
RİZE	17 010	136 393	153 403	29 582	165 633	195 215	3,49	19,5 5	23,04
GİRESUN	265	45 990	46 255	394	58 441	58 835	0,19	28,5 4	28,73
ARTVİN	59 141	129 631	188 772	105 314	192 467	297 781	10,92	19,9 6	30,88
GÜMÜŞH ANE	47	22 554	22 601	47	25 750	25 797	0,04	20,5 7	20,61
TOPLAM	96 089	748	844 784	162 555	926	1 089			

		695			876	431			

Kaynak: www.kultur.gov.tr

Tablo 6: Batı Karadeniz Bölümünde Tesise Geliş, Ortalama Kalış Süresi, Geceleme, Ortalama Doluluk Oranları (2007)

İLLER	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			DOLULUK ORANI (%)		
ZONGULDAK	169	65 656	65 825	807	94 691	95 498	0,22	25,53	25,75
KARABÜK	5 461	57 415	62 876	7 653	73 777	81 430	2,15	20,77	22,93
BARTIN	2 364	84 972	87 336	4 110	129 178	133 288	0,66	20,69	21,35
KASTAMONU	1 961	65 665	67 626	2 138	82 061	84 199	0,43	16,44	16,87
SİNOP	3 686	36 692	40 378	14 570	45 158	59 728	3,16	9,78	12,94
SAMSUN	2 971	130 441	133 412	7 594	243 121	250 715	0,79	25,44	26,24
TOKAT	69	53 726	53 795	111	71 947	72 058	0,04	27,84	27,88
ÇORUM	1 192	48 206	49 398	1 221	63 463	64 684	0,55	28,52	29,06
AMASYA	2 979	55 703	58 682	4 223	68 891	73 114	1,11	18,10	19,21

Kaynak: www.kultur.gov.tr

Karadeniz bölgesinde tesise geliş ve geceleme oranları Türkiye Ortalamasının oldukça altında olduğu ifade edilmiştir. Tablo-6 incelendiğinde doluluk oranlarının Türkiye ortalamasının altında kaldığını görebiliriz. Ünlüöner vd.,²⁷ ifade edildiği gibi Türkiye’de bu ortalama % 52 civarında olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte en çok doluluk oranına sahip il olarak karşımıza Artvin (% 30.88) çıkmaktadır. Artvin’i Çorum(% 29.06) ve Giresun (% 28.73) illeri takip etmektedir.

Tablo 7: Tesis Türlerine Göre Geceleme, Tesise Geliş Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranı

²⁷ K. Ünlüöner vd., **Turizm Ekonomisi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.291.

Tesis Türü	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Otel	6	1 202	1 237	66	1 420	1 487	1.9	1.2	1.2	1.13	23.94	25.07
		247	093	897	560	457						
Motel	279	34 388	34667	321	39 877	40 198	1.2	1.2	1.2	0.13	16.11	16.24
Pansiyon	5371	90 366	96 37	9340	99 876	109 216	1.7	1.1	1.1	2.21	23.61	25.82
Tatil Köyü	215	27 733	27948	876	36 589	37 465	4.1	1.3	1.3	0.60	25.13	25.73
Kamping	250	10 154	10404	432	11 986	12 418	1.7	1.2	1.2	1.22	33.84	35.06
Kaplıca	114	34 200	34314	265	47 262	47 527	2.3	1.4	1.4	0.16	29.30	29.47
Toplam	41 075	1 399 388	1 440 463	78 131	1 656 150	1 734 281	1.9	1.2	1.2	1.12	23.84	24.97

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri,2006,Ankara

Karadeniz bölgesinde ortalama doluluk oranı Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Türkiye’de ortalama doluluk oranı % 52.38 iken ²⁸bu oran bölgede %24,97’lere kadar düşmektedir. Türkiye’de ortalama kalış süreleri yabancı ziyaretçiler için 4.3 (2007’de 3.8)civarında gerçekleşirken, bu oran bölgede 1.9 civarında gerçekleşmektedir. Yerli ziyaretçiler için ortalama kalış Türkiye’de 1.8 (2007 yılında 1.8) civarında gerçekleşirken, bu oran bölgede 1.2’ lere düşmektedir. Bölgeye yönelik bütün istatistikî göstergeler hemen hemen Türkiye Ortalamasının altında kalmaktadır (Tablo-7, 2006 verilerine göre düzenlenmiştir). Konaklama türlerine göre incelendiğinde en fazla doluluk oranına sahip konaklama türü olarak % 35.06 ile Kampingler karşımıza çıkmakta olup Kampingleri sırasıyla Termal Resortler (%29.47) ve Pansiyonlar (% 25.82) izlemektedir.

Karadeniz bölgesi doluluk oranları incelendiğinde ortalama olarak 1,3–1,8 ortalama rakamları karşımıza çıkmaktadır. Bu oranın düşük olmasındaki etkenlerden bir tanesi de bölgenin pazarlama yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Bölge birer haftalık turlara yönelik bir pazarlama anlayışıyla pazarlanmakta bu durum da doluluk oranlarının yıllık bazda düşük kalmasına neden olmaktadır. Bunlara ulaşım ve üst yapı yetersizlikleri ilave edildiğinde bölgeye yönelik varışlarda azalmanın nedenleri de karşımıza çıkmaktadır.

²⁸ Ünlüöner vd., a.g.e, s. 291.

Tablo 8: İllere Göre Karadeniz Bölgesinde Konaklayan Turist ve Geceleme Sayısı İle Ortalama Kalış Süreleri

Karadeniz Bölgesi	Turizm Belgeli Tesislerde 2007 Yılında Konaklayan Turistler ve Doluluk Oranları			
	İller	Yabancı	Yerli	Toplam Geceleme
Artvin	36 955	93 557	130 512	1.3
Rize	6 318	93 483	99 801	1.3
Trabzon	24 361	196 955	221 316	1.3
Gümüşhane	86	16 988	17 074	1.3
Ordu	1 542	110 283	111 825	1.3
Samsun	11 019	87 591	98 610	1.4
Sinop	22	2 916	2 938	1.3
Kastamonu	568	90 384	90 952	2.1
Zonguldak	5 246	68 046	73 292	1.5
Bolu	29 226	314 341	343 567	1.8
Tokat	1 700	75 602	77 302	1.3
Amasya	4 618	69 627	74 245	1.5
Karabük	14 357	74 981	89 338	1.3
Bartın	771	31 965	32 736	1.4
Çorum	4 409	72 953	77 362	1.4
Bayburt	-	5 221	5 221	1.1
Düzce	4 674	52 900	57 574	1.6
Giresun	297	77 174	77 471	1.7
Sakarya	15 127	78 209	93 336	1.6

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistiklerinden Yararlanılarak Tarafımdan Hazırlanılmıştır.

Karadeniz Bölgesinin iller bazında toplam geceleme sayıları incelendiğinde ilk sırayı Bolu ili almaktadır. Bolu'da yerli turist sayılarının fazla oluşu bölgeyi ilk sıraya taşımada etkili olmuştur. İlin İstanbul'a ve Ankara'ya yakın oluşu yerli ziyaretçilerin bölgeye ilgi göstermesinde etkili olmaktadır. Yerli ziyaretçi sıralamasında ikinci sırayı Trabzon almaktadır. İlin tanınırlığının yüksek olması ile varışların fazla olmasında etkili olmuştur. Yabancı ziyaretçi gecelemleri incelendiğinde Artvin, Bolu ve Trabzon ilk üç sırayı almıştır.

2.1.3 Karadeniz Bölgesinin Turizm Değerlerinin SWOT Analiziyle Değerlendirilmesi

Güçlü Yanları

Karadeniz Bölgesinin turizm değerleri incelendiğinde hala bozulmamış bir doğaya sahip olduğu görülecektir. Bu anlamda değişen turizm anlayışına rahatlıkla cevap verebilecek ölçüdedir. Bozulmamış bir çevreye sahip olması değişen tatil ihtiyaçlarına kolayca cevap verebilecek nitelikte olmasını sağlayacaktır.

Doğa ve kültür turizmi Karadeniz Bölgesinin önemli turizm faaliyeti ve potansiyelidir. Bu amaçla bu bölgeye yönelik yayla, kıyı, kültür ve sağlık turizmi ana temaları çerçevesinde²⁹ bölgeye yönelik birçok düzenleme yapılabilirliğinin bulunması yöredeki çevrenin tahrip olmadan kalmasını sağlayacaktır.

Karadeniz Bölgesinin yayla turizm potansiyeli beraberinde kamp, golf, kayak, mağaracılık, yamaç paraşütü, rafting (Çoruh), binicilik (Kastamonu), balık avlama gibi bir çok turizm türüne de hizmet edebilecek kapasitede olması bölgeye yönelik planlama yapılarak, konaklama kapasitesi artırımı ve gerekli alt yapının devreye sokulmasıyla rahatlıkla Türk turizmine hizmet edebilecek konuma gelecektir.

Özellikle Bölgenin batı bölümlerinin turizm alanlarına yakınlığı ve aynı zamanda buraların büyük şehir niteliğinde olması doğru pazarlama ve tanıtım stratejileri ile bölgeyi iç turizme yönelik hizmet eder hale getirebilir.

Yöreyle yönelik turizm amaçlı yapılmış çalışmalarda Karadeniz insanının genellikle sıcakkanlı ve misafirperver olması yöreye yönelik güçlerden (üstünlüklerden) bir tanesidir. Özellikle kırsal kesimde karşılaştığınız veya bir şey sorduğunuz da insanlar sizlere yardımcı olma eğilimindedir³⁰. Bu durum turizm açısından faydalarının doğru yönlendirilmesi halinde ise turizme kazandırılacak bir güçtür.

Dünya çapında önemi bulunan biyoçeşitlilik, endemik türler, flora ve fauna zenginliği bölgenin bu türlere paralel geliştirilebilecek turizm türleri ile bölgeye yönelik olumlu bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır³¹.

Yöre için söylenebilecek bir diğer içsel güç ise yörede hazır nitelikte olan festivaller, yayla şenlikleri, fuarların var olmasıdır. Özellikle Trabzon, Giresun Rize ve Artvin'deki yayla şenlikleri tanıtımla uygun birer turizm ürünü haline dönüştürülebilecek nitelikteki ürünlerdir.

Zayıf Yanları

Bölge Doğu ve Güney Doğu Bölgeleri kadar olmasa da özellikle yaz aylarında teröristlerin geçiş güzergâhlarında bulunmaları dolayısıyla olumsuz imajla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Yayın organlarında da aynı konuya vurgu yapmaları bu konunun önemini gündeme taşımaktadır.

Genel anlamda ülkemizde de hala olan söz konusu olan ve dolayısıyla bölgenin de en büyük eksiklerinden biriside turizm bilincinin tam anlamıyla tesis edilmiş olmama bir diğer eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak var olan ön yargılar ve özellikle Turizmin çevre tahribatına neden olması yöre insanın

²⁹ Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yayın No: 3085, s:33

³⁰ Gökçe, a.g.e, s. 60.

³¹ Ş.A. Acuner, Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi, Milli Produktivite Merkezi Yayınları, Yayın No:689, 2006, s. 111.

turizme olumsuz bakmasına neden olmaktadır. Örneğin Rize İkizdere’de santral kurulması amacıyla tahrip edileceğinin düşüncesi ve bu gibi davranışlar ön yargıların artmasına neden olacaktır.

Yörenin en büyük eksiklerinden bir tanesi de yörenin tanınırlığının olmamasıdır. Yöreyle yönelik talebin azlığının başlıca nedenlerinden birisi olarak tatil anlayışı söylenebilir. Bununla birlikte tanıtma sorunu ise bir başka eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın başında dünyadaki seyahat eğilimlerindeki değişmelerden söz edilmişti fakat aynı turizm türlerinin Karadeniz Bölgesinde olmasına rağmen turizm talebi aynı doğrultuda gerçekleşmemiştir. Yöreyle yönelik seyahat acentelerinin azlığı bir diğer eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternette ise bölgeye yönelik tam bilgi verecek yayın yapılmamış olması ise bir diğer eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır³².

Turizm eğitimi sorunları bölgenin eksiklerinden biridir. Turizm konusunda eğitim eksikliği nedeniyle konaklama, yeme-içme, ulaşım ve eğlence sektörlerinde uygulama konusunda yetersiz kalmaktadır³³. Burada ifade edilecek husus ise eğitilmiş personelin sayısal eksikliği değil niteliksel eksikliğidir. Özellikle eğitim almış personelin sektörün özelliklerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı sektörde çalışmaması bu eksikliğin fazlaşmasında en büyük etkenler arasındadır.

Planlama sorunu da ortaya çıkabilecek sorunlardan bir tanesidir. Özellikle düzenlenen turların aynı bölgeye düzenlenmesi o alanlarda plansızlıktan kaynaklanan tahribatlara neden olması ve özellikle turları Uzungöl, Abant gibi yerler gerçekleştirilmesi nedeniyle bölgenin tahribata uğramasına neden olmaktadır. Bu anlamda gösterilebilecek en önemli örneklerden bir tanesi de Ayder Yaylasının plansız gelişme nedeniyle Mili Park özelliğini kaybedebilecek kadar bozulması gösterilebilir.

Karadeniz bölgesi, bölgenin dağlık nitelikte bir araziye sahip olması ve genel anlamda ulaşım imkânlarının kısıtlı olması “Karadeniz sahil yolunun dahi uzun yıllar sonra bitirildiği düşünülürse sorunun nedenli yavaş çözüldüğü ortaya konulabilir”, bununla birlikte yurt içindeki hava ulaşımının da pahalı olmasıyla birlikte (ki bölgede bir tanesi dış hatlar olmak üzere beş adet havalimanı bulunmaktadır), destinasyonlar için birincil gerekli şartlardan olan ulaşılabilirliğin tamamen zayıf konumda kaldığı görülmektedir. Ulaşım konusunda da söylenebilecek bir diğer husus ise Trabzon’a yönelik olarak İstanbul’dan yapılan deniz seferlerinin de iptal edilmiş olması ulaşım engellerinin artması da önemli bir yer teşkil etmiştir.

Tehditler

Yörede turizmin gelişmesine öncülük edecek insanların olmayışı bir tehdit unsuru olarak algılanabilir. Özellikle Doğu illerinde Terörizm faaliyetlerine müsait bir coğrafi yapıya sahip olması bu alanlara yönelik ziyaretçilerin güven sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Yörenin özellikle Doğu Bölümü’nün Rusya, Azerbaycan gibi enerji kaynaklarına yakın olması ve Dünyadaki enerji açığının artmasıyla çıkabilecek muhtemel enerji savaşlarına yakınlığı bölge için tehdit oluşturacak niteliktedir. Bununla birlik bölgenin Doğu komşularının devamlı olarak savaş halinde olması ve ya olabilecek gerginliğe sahip olması bölge için tehdit oluşturacak durumlardır.

³² Gökçe, a.g.e.,

³³ Acuner, a.g.e., s.112.

Batı bölümünde ise 1999 Ağustos depremi ve 2000 Kasım depremleri insanların yine aynı durum olabilir endişesi taşımalarına ve yöreye yönelik olumsuz talep oluşmasına neden olmaktadır.

Ülkemizdeki turist rehberlerinin %48'i arkeoloji alanında, %35'i dini turlarda, % 18'i mimarlıkla, %17'si ise sanatın diğer alanlarıyla ilgili konulara, %9'u mavi yolculuk, %5'i gastronomi, %5'i hiking-trekking, %3'ü sualtı, %18'i şehir içi yürüyüş şeklinde yoğunlaşmışlardır³⁴. Bu anlamda vurgulanması gereken turist rehberlerinin % 83'ü Karadeniz de daha az yapılabilecek turizm türlerinde uzmanlaşmış konumdadır. Bu durum uzun vade de yöredeki turizmin gelişmesi ve tanıtımı için tehdit unsuru olabilecek niteliktedir. Yöreyi yeterince tanımayan rehberlerle yapılan turlar da turistlerin tatmin düzeyi düşebilecektir.

Fırsatlar

Türkiye'de turizmin en büyük sorunlardan bir tanesi turizmin mevsimsellik özelliği göstermesi ve bu bağlamda turizmin 12 aya yayılması çabalarında alternatif turizm türlerine yönelik çalışmalar yapılması bu alanda yoğun kapasiteye sahip olan Karadeniz Bölgesi için önemli fırsatlar sunabilmektedir.

Yörenin doğu bölümünün Rusya'ya yakın olması, batı bölümlerinin ise ülkenin büyük kentlerine yakın olması, bu amaçla iç turizme hizmet edebilecek nitelikte ve kapasitede olması bölgeye yönelik fırsatlardan bir diğerini oluşturmaktadır.

Bölge illeri içerisinde özellikle Trabzon ve Sakarya illeri geleceğe yönelik fuar festival ve kongre turizminin geliştirilmesi yönünde önemli olanaklara sahiptir³⁵. Bununla birlikte yörenin alt yapı yatırımları ve üst yapı yatırımları da tamamlanmış olmaması bu duruma engel olsa da bu tür bir potansiyelin var olduğundan söz edebilir.

İnsanların kendi yarattıkları kitle turizm kalabalığından kaçmak istemesi, bununla birlikte Turizm Bakanlığının yapmış olduğu 2023 stratejisinde 20 milyon kişinin iç turizme dâhil edilmesi hedefleri, bir araya getirildiğinde bu durum Karadeniz Bölgesi için iyi bir fırsat olması algılanabilir

SONUÇ

Turizm daha ziyade Türkiye'nin batı kıyılarında Özellikle de Akdeniz ve Ege bölgelerinde gelişmiş ve bu bölgeler ekonomiye oldukça fazla bir katkı sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda ülkenin batı bölgelerinin gelişmesine ve bunun sonucunda doğu kıyılarının ise batı bölgesine göre nispeten geri kalmasına neden olmaktadır^{36 37}

Karadeniz Bölünmüş Sahil Yolu projesi aslında kıyasal açıdan bölgenin pek çok noktasında tabiatını yok edecek derecede tahribata yol açtığı herkesçe bilinmektedir. Maalesef, maliyet ve bazı çıkar kaygıları nedeniyle,

³⁴ <http://www.tureb.gov.tr/GenelBilgiler.asp?id=84>

³⁵ Acuner, a.g.e, s.112

³⁶ A., Seckelmann, "Domestic Tourism: a Chance for Regional Development in Turkey?", *Tourism Management*, 23, 2002, pp: 91.

³⁷ C. Tosun vd., "Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey", *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2&3), 2003, s.134.

sahil yolu projesi kıyıların doldurulmasıyla gerçekleştirilen bir projeye dönüştürülmüştür. Bu durum bölgede zaten az ve dar kumsallık alanlarında daha da daraltmış ve neredeyse bölgenin tamamında denize girilebilecek yer bırakmamıştır. Oysa Karadeniz’de turizmin geliştirilmesi, eko turizm olanakları, tarihi- kültürel değerleri ve kıyı olanakları birlikte değerlendirilmeli, böylece bu durumun turizmin daha hızlı gelişmesine önemli derecede katkı sağlanmasında yardımcı nitelikte olabilecektir. Bölgedeki diğer turizm türlerinde hatalara düşülmüş, tabii açıdan son derece büyük olan bazı alanlarda barajlar inşa edilmiş turizm açısından sıkıntılar daha da artırılmıştır. İyileştirme çalışmaları bir yana eşsiz güzellikteki “Fırtına Vadisi Deresi” hidroelektrik santral yapımı çalışmaları nedeniyle yok edilmektedir. Bu tür yanlış uygulamalar nedeniyle Karadeniz Bölgesinin sahip olduğu eşsiz güzellikler yok edilmeye devam edilirse turizm adına herhangi bir şey bulunamayacaktır³⁸.

Son yıllarda yaylaların daha sık kullanılmasıyla birlikte yayla turizm potansiyelinde hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Özellikle yaylalara olan ilginin artması bunu en önemli göstergelerden biridir. Bütün bunların yanında eşiz tabiat, manzara, bitki örtüsü, temiz hava bölgeye turizm açısından eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Bu anlamda çevresel tahribata yol açmadan sürdürülebilirlik çerçevesinde yaylaların turizme sunulması gerekmektedir.

Mevcut doğal yapı dağcılık, dağ yürüyüşü, rafting, kano, kamping, jeep safari gibi doğa sporları için oldukça uygundur. Gerekli yatırım, pazarlama ve tanıtım faaliyetleriyle Bölge’nin bu sporlara yönelik bir cazibe merkezine dönüşmesi olasılık dâhilindedir. Bununla birlikte bölge oldukça fazla kuş türlerini barındırması nedeniyle kuş gözlemciliğine de oldukça elverişli durumdadır³⁹.

Turizm sektörünün geliştirilmesi için bölge turizm kaynaklarının geliştirilmesi, tanıtılması, bir Doğu Karadeniz turizm imajı yaratılması ve bunun çevre ülkelerin kaynakları da göz önünde tutularak pazarlanması ve geliştirilmesi konusu daha önce ifade edilmişti. Bununla birlikte üzerinde önemle durulması gereken diğer bir konuda, bölgeye gelenler için uygulanan gezi programlarının çeşitlendirilerek, bütün bölgeye yayılması ve bu ürünlerin yeni bir yaklaşımla pazarlanması gerekmektedir⁴⁰.

Planlama sorununa alternatif çözümler ve taşıma kapasitesi gibi değerlendirme ve analizler yardımıyla gerçekleştirilebilir⁴¹. Bu anlamda sürekli aynı mekâna yapılan seyahatler Uzungöl, Abant gibi turistik çekiciliklerin tahrip olmasına neden olmaktadır. Bu alanlara yönelik olarak çok geniş bir planlama yapılmalı. Turistik değerler böylece gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmış olunacaktır.

Bölgeye yönelik turist varışları daha ziyade Mayıs-Ağustos aylarında gerçekleşmektedir. Turizmin mevsimsellik arz edip 3–4 aylık bir süreyle kısıtlı olması bölgenin zayıf noktalarından birini oluşturmaktadır. Bölgenin turizminin sürdürülebilirliği sağlanması sadece yaz sezonunda değil yılın her ayında turistlerin çekilebilmesi için bir takım düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Sezon ömrünün uzatılması bölgeye yatırım yapmak isteyen yatırımcıların ilgisinin bölgeye çekmesine neden olacaktır⁴². Bu konuda turizm teşvik kanunda

³⁸ Zengin, a.g.e., s.325.

³⁹ Acuner a.g.e., s.111.

⁴⁰ Doğu Karadeniz Bölgesi Gelişme Planı Nihai Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2000, s.8

⁴¹ Acuner, a.g.e.,s. 114.

⁴² Acuner, a.g.e.,s. 114.

yer alan bölge illerinin bu amaca hizmet edeceğinin bilinmesi ile birlikte bu alanda işlerlik sağlanması için azami gayret gösterilmeli bölgeye yönelik yatırımcıların bölgeye çekilmesi sağlanmalıdır.

Bölgeye yönelik yapılan çalışmalar da bölgede ciddi bir eğitilmiş personel sıkıntısının olduğunu göstermektedir. TÜRSAB'ın bu konuda yapmış olduğu çalışmada ise eğitilmiş personel eksikliğinin sayısal olmasından ziyade niceliksel olmasından kaynaklandığını ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda bu bölgede bulunan eğitim kurumlarında kaliteli personel eğitimi sağlanmalıdır.

Karadeniz Bölgesine yönelik 2023 stratejilerinde de yer alan iç turizm hareketleri ve bunlara yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesi adına yörede ve özellikle büyük kentlerde yöreye yönelik turların ve dolayısıyla seyahat acente sayılarının artırılması gerekmektedir. Bu amaçla burada faaliyette bulunmak isteyen girişimcilerin desteklenmesi ve ya burada faaliyette bulunulması için teşvikler sağlanmalıdır.

Bu anlamda Karadeniz bölgesinde karşılaşılan sorunlara yönelik ifade edilebilecek çözüm önerileri ise;

—Yöredeki sit alanlarındaki tahribatın önlenmesi sağlanmalıdır.

—Yörede bulunan ve turizm çeşitleri için kullanılmakta olan alanlar Sit alanı ilan edilmelidir, edilmiş alanlarda korunması amacıyla etkin önlemler alınmalıdır.

—Yörede yatırım yapmak isteyen ama çeşitli nedenlerle yatırım yapamayanlara yönelik bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmelidir.

—Yörede yaşayanların turizm amaçlı eğitim eksikliği yörede bulunan eğitim kurumları ile ortaklaşa eğitim faaliyetleri ile giderilmeye çalışılmalıdır.

—Üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesi için yeterli teşvikler sağlanmalı, alınan teşviklerin doğru amaç için kullanıldığı kontrol edilmelidir.

—Ülkemizde uygulanan tanıtma politikası yeniden yapılandırılarak bölgesel tanıtma politikalarına ağırlık verilmeli böylece sadece ülkenin batı bölümlerinde gelişmiş olan deniz-güneş-kum üçlüsüne paralel yeni turizm türleri geliştirilmeli ve dolayısıyla bu türlerin bulunduğu bölgeler de turizmden yeterince pay alması sağlanmalıdır.

—Yapılan analizde fırsat olarak değerlendirilecek husus ise, son derece pazara uyumlu ürünlere sahip olmasına rağmen yörenin istenilen düzeyde pazarlanmamasıdır. Bu anlamda yeterince pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilerek tüketicinin pazarla (bölge) bağlantısının sağlanması gerekmektedir.

— Üniversite ve Sivil Toplum Örgütlerinin katkısı ile turizm bilinci sağlanmalı ve çeşitli önyargılardan kurtulmalıdır.

—Çıkılan seyahatlerde yöreyi tanıyan rehberlerin az olması uzun vade için bir tehdit unsuru olarak düşünülebilir, bu amaçla Kültür ve Turizm Bakanlığının bölgesel rehber yetiştirmede bu hususu dikkate almalıdır.

—Yöreye yapılan turların aynı noktalara yapılması aynı noktaların fazla tahrip olmasına neden olmaktadır. Denizli/ Pamukkale de yaşanan kötü deneyim gibi önlem almada geç kalınmış olması muhtemeldir. Buna yönelik bölgesel olarak bir taşıma kapasitesi belirlenerek turların farklı noktalara da kaydırılması sağlanmalıdır.

—Yöreye yönelik pazarlama stratejileri tekrar değerlendirilmeli, haftalık turlar şeklinde oluşturulan pazarlama anlayışından yörenin tamamına yönelik pazarlama anlayışı oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

ACUNER, Ş. A., Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi, **Milli produktivite Merkezi Yayınları**, Yayın No:689, 2006, s. 111.

AYDINÖZ, D., ve Solmaz F., “Doğu Karadeniz Bölümü Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Giresun Kümbet Yaylası”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23(3), 2003,s.63.

ÇEKEN, H. , **Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi**, Değişim Yayınları, İstanbul 2003, s.120–135.

DEMİREL, Ö. ve Ejder N., “Çamlıhemşin Yaylaları ve Doğa Turizmi Etkinlikleri”, **Çevre Dergisi**, 17, 1995, ss:4–8.

DİNÇER, F.İ. ve Kızılırmak İ., “Turizm Çeşitlendirilmesi Kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, 1998, s.220.

Doğu Karadeniz Bölgesi Gelişme Planı Nihai Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı,2000, s.8.

DUMAN, Teoman, Kozak M. ve Uysal M. S. , “Turizmde Ürün Çeşitliliği Yoluyla Ürün Değeri Oluşturma: Türkiye’deki Arz Kaynakları Üzerine Bir İnceleme”, **Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi**, 18(2), Güz, 2007, ss:206–214.

DURGUN, A., , “ Isparta Turizminin SWOT Analizi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3(5), 2007 s.95.

ECER, H. F. ve Canitez M., Pazarlama İlkeleri Teori ve Yaklaşımlar, 1. Baskı, Gazi Yayınevi, Ankara 2004,s.84.

GÖKÇE, F., Yerel Destinasyonlarda Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde SWOT (FÜTZ) Analiz Tekniği, Mustafa Kemal Üniversitesi S.B.E, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hatay,2006, s.17.

GÖKDENİZ A., “Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Eko Turizm” **Standart Ekonomik ve Teknik Dergi**, Nisan,2003, s.5.

KANSIZ, N. ve Acuner Ş. A., **Trabzon İli Turizm SWOT Analizi**, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası 2007,s.7.

KIZILIRMAK, İ., Yayla Turizmi Tanıtım açısından Eko Turizm Türü Olan Yayla Turizminin İncelenmesi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006.

ÖZGÜÇ, N., **Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler**, Çantay Kitabevi, Ankara, 2003, s.565.

ÖZTÜRK Y. ve Yazıcıoğlu İ. "Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma", **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, 2002, s.168.

SECKELMANN, A., "Domestic Tourism: a Chance for Regional Development in Turkey?" **Tourism Management**, 23, 2002, 85–92.

TOSUN C. vd., , "Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey", **Journal of Sustainable Tourism**, 11(2&3), 2003, s.134.

TUNÇ A. ve Uygur S. M., "Güney Marmara ve İç Anadolu (A) Grubu Seyahat Acentelerinin Pazarlama Faaliyetleri Hakkında Ampirik Bir Çalışma" **Gazi Üniversitesi Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**,(2), 2002 s.2.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yayın No:3085, s.33.

ÜNLÜÖNEN, K. vd., **Turizm Ekonomisi**, Nobel Yayın dağıtım, Ankara,2007,s. 291.

WEAVER D. B., "Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality?", **Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly**, 42, 2001 pp: 104.

WTTC , **The 2007 Travel & Tourism Economics Research**, London, U.K,2007.

ZENGİN, B., **Turizm Coğrafyası Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası**, Değişim Yayınları, Sakarya, 2006,s.324.

ZENGİN, B., **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde Yayla Turizmi** ,ed: Hacıoğlu, Necdet, Avcıokurt, Cevdet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.144-145.

<http://www.tureb.net/GenelBilgiler.asp?id=84> (Erişim: 20/ 12/ 2008)

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?> (Erişim: 12/10/2008)

<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?> (Erişim: 13/11/2008)

<http://www.tursab.org.tr/content/turkish/sorgu/index1.asp> (Erişim: 19/12/2008)